

6. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/ed20120313#n4128>

7. Нинюк І.І., Нинюк М.А. Реформа публічної служби в Україні: досвід інших країн. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. Т. 35 (74), № 1, 2024. С. 169–173. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.1/29>

8. Сітніков О.О. Модернізація управління персоналом в органах публічної влади: виклики та перспективи. *Актуальні проблеми у сфері публічного управління*. Вип. 35, 2023. С. 189–194. DOI: <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.35.36>

9. Сорокіна Н. Розвиток екосистеми управління людськими ресурсами державної служби у контексті формування морально-етичної компетентності державних службовців. *Аспекти публічного управління*. Т. 11, № 1, 2023. С. 20–25. DOI: <https://doi.org/10.15421/152303>

10. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19/ed20150512#Text>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-497-2-15>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Шаповалова Катерина Іванівна

заступник начальника відділу зв'язків з громадськістю управління

патрульної поліції у Львівській області

Департаменту патрульної поліції,

капітан поліції

м. Львів, Україна

Рівність, свобода і справедливість – три основні принципи демократичного суспільства, на яких базується сучасна правова держава. Саме тому, рівність і недискримінація є одними із пріоритетних напрямів реформування правоохоронної системи України. За останні роки Національною поліцією України (далі – НПУ) досягнуто значних результатів у впровадженні політик рівних можливостей, протидії дискримінації та гендерно-обумовленому

насилю. Чому важливо говорити не тільки про гендерну рівність, а про рівність прав загалом? Тому що мова йде не тільки про чоловіків і жінок або соціальні ролі, а про рівність і справедливість у більш широкому сенсі, рівність і толерантне ставлення щодо всіх громадян, незалежно від віку, стану здоров'я, соціального статусу, походження чи інших факторів. Крім того, дискримінація, мобінг і сексуальні домагання не завжди є гендерно зумовленими.

Для здійснення повноважень щодо забезпечення прав людини в поліції у 2016 році в структурі НПУ було створено спеціалізований підрозділ – Департамент головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України (далі – ДГІДПЛ), у структурі якого функціонує управління дотримання прав людини (далі – УДПЛ). Серед основних завдань УДПЛ: моніторинг, виявлення та реагування на порушення прав людини, які можуть виникнути під час правоохоронної діяльності. Разом із тим, на підрозділ покладено завдання із впровадження в органах поліції загальнодержавної політики гендерної рівності, зокрема, рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, недопущення та усунення проявів дискримінації в діяльності органів (підрозділів) поліції, створення безбар'єрного простору. Значення діяльності УДПЛ в умовах воєнного стану набуває особливої важливості, оскільки забезпечення прав людини на кожному етапі виконання службових обов'язків поліцейськими є одним з ключових аспектів стабільності та правового порядку в державі.

Після початку війни роль поліції значно змінилася. Сьогодні, на поліцію покладаються не лише традиційні функції забезпечення правопорядку, але й виконання завдань, які раніше були притаманні виключно сектору безпеки та оборони. Поліцейські боронять нашу країну у складі спеціальних підрозділів на передовій, забезпечують внутрішню безпеку на прифронтових та відносно мирних територіях країни, документують наслідки воєнних злочинів, що викликає потребу у нових підходах до організації роботи та мобілізації ресурсів.

Після війни, коли відбудова країни стане одним із пріоритетів, поліцейські матимуть завдання допомагати у здійсненні внутрішніх реформ, сприяння нормалізації соціальної ситуації, а також відновленню законності і правопорядку в регіонах, що постраждали від бойових дій. Поліцейські мають бути готовими до роботи з різними соціальними групами, у тому числі, внутрішньо переміщеними особами, ветеранами та цивільними, що пережили травми війни, особами з інвалідністю. Тому, важливим є навчання поліцейських спеціальним методам роботи з людьми, які пережили насильство, враховуючи їх психологічний стан і потреби.

УДПЛ має виконувати важливу роль у створенні та впровадженні нових стандартів, які забезпечать дотримання прав людини у поліції в післявоєнний період. Потрібно ініціювати розробку нових стратегій і програм, спрямованих на забезпечення психологічної підтримки правоохоронців, запобігання дискримінації в поліції, протидії насильству, а також створення безбар'єрного середовища в правоохоронних органах. Ці програми мають враховувати специфіку післявоєнного стану країни, надання допомоги постраждалим від війни громадянам, а також реабілітацію та психологічну підтримку як для правоохоронців, так і для постраждалих осіб.

Формування безбар'єрного простору в Україні набуло особливого значення у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію України, яке призвело до численних порушень прав людини, масових вбивств, поранень, зникнень, тортур, засуджень, вимушеного переміщення тощо.

Станом на кінець 2024 року, відсутні точні статистичні дані щодо кількості постраждалих, включно із загиблими та пораненими внаслідок воєнних дій, залишаються неповними та варіюються залежно від джерела. За даними Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні, з початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну було зафіксовано 12 654 загиблих та 29 392 поранених серед цивільного населення [1]. Щодо військових втрат, офіційні дані обмежені. Президент України Володимир Зеленський у грудні 2024 року повідомив про 43 000 загиблих українських військовослужбовців з початку війни [2]. Водночас, за оцінками українського Генерального штабу, загальні втрати російських військових перевищують 635 000 осіб станом на вересень 2024 року [3]. Кількість людей з інвалідністю в Україні також зросла внаслідок воєнних дій. За інформацією Міністерства соціальної політики України, станом на червень 2024 року в країні проживає понад 3 мільйони осіб з інвалідністю, що на 300 тисяч більше порівняно з довоєнним періодом [4]. Це зростання пов'язане як із безпосередніми наслідками бойових дій, так і з погіршенням загального стану здоров'я населення. Отже, українське суспільство має бути готовим прийняти і допомагати таким людям адаптуватися до життя.

УДПЛ відіграє важливу роль у створенні безбар'єрного простору в підрозділах Національної поліції, зокрема шляхом реалізації наступних заходів: адаптація матеріально-технічної бази НПУ; забезпечення доступності інформації та комунікації; підвищення кваліфікації та навичок працівників НПУ; співпраця з громадськими організаціями та міжнародними партнерами. Вагоме значення має навчання правилам безбар'єрної комунікації і підвищення свідомості як працівників

поліції, так і громадян щодо особливостей спілкування з людьми, які мають особливі потреби або інвалідність.

На сьогодні, важливим елементом в системі заходів, спрямованих на дотримання прав людини в НПУ, є психологічне забезпечення. В контексті дотримання прав людини у підрозділах поліції, доцільно впроваджувати два основні напрямки психологічного забезпечення поліцейських. По-перше, це організація навчання технікам самовідновлення і подолання стресу, ефективній комунікації з людьми, які мають особливі потреби, зокрема, людьми з інвалідністю, розладами аутистичного спектра (РАС), порушення слуху, зору чи мовлення, ветеранами війни, навчання щодо деескалації конфліктів та допомоги людям у кризових станах, ПТСР. По-друге, це психологічне забезпечення працівників під час дисциплінарного провадження, яке має включати обов'язкове повідомлення працівників підрозділу психологічного забезпечення про випадки неправомірного застосування сили і спеціальних засобів, зброї, випадки агресивної поведінки з боку поліцейського для своєчасного реагування і надання допомоги.

Також, важливим завданням є розробка та впровадженні програм, що включають в себе психологічну реабілітацію поліцейських після служби в зоні бойових дій, надання психологічної допомоги в умовах високого стресу, а також навчання методам першої психологічної допомоги. Це дозволить допомогти поліцейським у боротьбі з наслідками ПТСР та іншими розладами, забезпечити психологічну стійкість і здатність до виконання службових обов'язків у складних умовах післявоєнного відновлення. Поліція на рівні з іншими державними структурами і громадським сектором має приймати участь у реабілітації постраждалих від воєнних дій. Варто розвивати спортивні програми для підтримки командного духу, спрямовані на відновлення соціальної та психологічної згуртованості.

Отже, Україна робить важливі кроки на шляху до досягнення рівності прав у секторі безпеки. Дотримання прав людини у діяльності НПУ як під час війни, так і в післявоєнний період, є важливим напрямком, що вимагає комплексного підходу до вирішення численних викликів. Ця діяльність має бути спрямована на досягнення максимально рівних і справедливих умов праці, зокрема, на розвиток інклюзивного середовища в правоохоронних органах, що включає адаптацію інфраструктури та подолання комунікаційних бар'єрів; забезпечення рівних можливостей для всіх співробітників поліції, незалежно від їх статі чи соціального статусу, протидію дискримінації, насильству та всім формам порушень прав людини серед поліцейських; належне психологічне забезпечення діяльності поліцейських;

підвищення правосвідомості серед поліцейських і громадян, реабілітацію поліцейських, які брали участь у бойових діях, залученість до реабілітації ветеранів. Це потребує розробки та впровадження нових програм і механізмів внутрішнього контролю, а також розширення партнерських відносин між поліцією, іншими державними органами та установами, громадськими організаціями та ветеранами.

Література

1. ООН: з початку повномасштабної війни в Україні загинули понад 12 тисяч цивільних осіб // Радіо Свобода. 2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-oon-ukraina-tsyvilni-viyna/33318629.html> (дата звернення: 18.02.2025).
2. Зеленський: з початку війни Україна втратила 43 тисячі військових // New York Post. 2024. URL: <https://nypost.com/2024/12/09/world-news/ukraine-has-lost-43k-since-start-of-russian-war-zelensky> (дата звернення: 18.02.2025).
3. Війна в Україні: загальні втрати російських військових перевищили 635 тисяч осіб // Радіо Свобода. 2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-wsj-viyna-vtraty/33123414.html> (дата звернення: 18.02.2025).
4. В Україні збільшилася кількість осіб з інвалідністю: понад 3 мільйони осіб // Міністерство соціальної політики України. 2024. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/23795.html> (дата звернення: 18.02.2025).